# AP 10th Class SA1 Social Studies Question Paper 2026-27

apboardsolutionsclass10.com — 28-10-2026 అధికారిక SA1 ఉత్తర్వు ప్రకారం

## AP 10th Class SA1 Social Studies Question Paper — 33 ప్రశ్నలు, జవాబులతో

**సూచనలు:** 3 గంటల 15 నిమిషాల్లో మొదటి 15 నిమిషాలు ప్రశ్నపత్రం చదవడానికి. విభాగం IV లోని ప్రతి ప్రశ్నకూ ఎంపిక ఉంది; 33వ ప్రశ్నలో రెండు పటాలూ రాయాలి.

ఒక విభాగం మొత్తం రాసి, ఆ తర్వాతే ఆ విభాగం జవాబులు తెరవండి. 8 మార్కుల జవాబులకు గడియారం పెట్టుకోండి — ఒక్కోదానికి సుమారు 15 నిమిషాలు.

### విభాగం I — 12 × 1 = 12 మార్కులు

*అన్నీ రాయాలి. ఒక పదం, ఒక వాక్యం లేదా సరైన ఐచ్ఛికం.*

**1.** భారతదేశంలో అత్యధిక విస్తీర్ణంలో వ్యాపించి ఉన్న నేల రకం ఏది? **[1 మార్కు]**

> **ఒండ్రు నేలలు (alluvial soils).**
> ఉత్తర మైదానాలు మొత్తం, తూర్పు తీర డెల్టాలు ఈ నేలలతోనే ఏర్పడ్డాయి.

**2.** భారతదేశంలో ప్రాజెక్ట్ టైగర్ ఏ సంవత్సరంలో ప్రారంభమైంది? **[1 మార్కు]**

> **1973.**

**3.** కింది వాటిలో సాంప్రదాయేతర శక్తి వనరు ఏది?
(A) బొగ్గు (B) పెట్రోలియం (C) సౌరశక్తి (D) సహజ వాయువు **[1 మార్కు]**

> **(C) సౌరశక్తి.**
> మిగిలిన మూడూ సాంప్రదాయ, పునరుత్పాదకం కాని శిలాజ ఇంధనాలు.

**4.** ఫ్రెంచ్ విప్లవం ఏ సంవత్సరంలో జరిగింది? **[1 మార్కు]**

> **1789.**

**5.** గాంధీజీ సహాయ నిరాకరణ ఉద్యమాన్ని ఏ సంఘటన తర్వాత విరమించారు? **[1 మార్కు]**

> **చౌరీ చౌరా సంఘటన (ఫిబ్రవరి 1922).**
> ఉద్యమం హింసాత్మకంగా మారుతోందని భావించి గాంధీజీ దాన్ని నిలిపివేశారు.

**6.** బహుళార్థ సాధక ప్రాజెక్టులను (ఆనకట్టలను) "ఆధునిక భారత దేవాలయాలు" అని పిలిచినది ఎవరు? **[1 మార్కు]**

> **జవాహర్‌లాల్ నెహ్రూ.**
> నీటిపారుదల, విద్యుత్, వరద నియంత్రణ, తాగునీరు — ఒకేసారి అనేక అవసరాలు తీర్చడంతో వ్యవసాయాభివృద్ధికి, పారిశ్రామికీకరణకు ఇవి ఆధారమవుతాయని ఆయన భావించారు. (జల వనరులు పాఠం)

**7.** తొలి ముద్రణ సాంకేతికత ఏ ప్రాంతంలో అభివృద్ధి చెందింది?
(A) చైనా, జపాన్, కొరియా (B) ఇంగ్లాండ్ (C) భారతదేశం (D) జర్మనీ **[1 మార్కు]**

> **(A) చైనా, జపాన్, కొరియా.**
> చైనాలో చెక్క దిమ్మెలపై చేతితో ముద్రించే పద్ధతి మొదట వచ్చింది. గూటెన్‌బర్గ్ ముద్రణ యంత్రం చాలా కాలం తర్వాతిది.

**8.** బెల్జియంలో అధికార పంపిణీ ప్రధానంగా ఏ రెండు భాషా సమూహాల మధ్య జరిగింది? **[1 మార్కు]**

> **డచ్ మాట్లాడేవారు, ఫ్రెంచ్ మాట్లాడేవారు.**

**9.** భారత రాజ్యాంగంలో "రక్షణ" (defence) అంశం ఏ జాబితాలో ఉంది? **[1 మార్కు]**

> **కేంద్ర జాబితా (Union List).**
> దేశం మొత్తానికి ఒకే విధానం అవసరమైన అంశాలు ఈ జాబితాలో ఉంటాయి.

**10.** భారతదేశంలో రాజకీయ పార్టీలను గుర్తించి, వాటికి ఎన్నికల గుర్తులు కేటాయించే సంస్థ ఏది? **[1 మార్కు]**

> **భారత ఎన్నికల సంఘం (Election Commission of India).**

**11.** ప్రపంచ బ్యాంకు దేశాలను వర్గీకరించడానికి ప్రధానంగా ఏ ప్రమాణాన్ని వాడుతుంది? **[1 మార్కు]**

> **తలసరి ఆదాయం (per capita income).**
> దేశ మొత్తం ఆదాయాన్ని జనాభాతో భాగిస్తే వచ్చేది.

**12.** 1991 నుంచి భారత ప్రభుత్వం విదేశీ వాణిజ్యం, పెట్టుబడులపై ఉన్న అవరోధాలను చాలావరకు తొలగించింది. ఈ విధానాన్ని ఏమంటారు? **[1 మార్కు]**

> **సరళీకరణ (liberalisation).**

## విభాగం II — 8 × 2 = 16 మార్కులు

*అన్నీ రాయాలి. రెండు ముఖ్యమైన అంశాలు చాలు.*

**13.** పునరుత్పాదక, పునరుత్పాదకం కాని వనరుల మధ్య తేడాను ఒక్కో ఉదాహరణతో రాయండి. **[2 మార్కులు]**

> **పునరుత్పాదక వనరులు:** భౌతిక, రసాయనిక లేదా యాంత్రిక ప్రక్రియల ద్వారా మళ్లీ సమకూరేవి. ఉదా: సౌరశక్తి, పవన శక్తి, అడవులు.
> **పునరుత్పాదకం కాని వనరులు:** ఏర్పడటానికి లక్షల సంవత్సరాలు పట్టేవి; వాడేస్తే తిరిగి రావు. ఉదా: బొగ్గు, పెట్రోలియం.

**14.** తోటల వ్యవసాయం (plantation agriculture) అంటే ఏమిటి? రెండు తోట పంటల పేర్లు రాయండి. **[2 మార్కులు]**

> విశాలమైన భూమిలో ఒకే పంటను వాణిజ్య అవసరాల కోసం పండించే పద్ధతి. ఎక్కువ పెట్టుబడి, ఎక్కువ మంది కార్మికులు అవసరం; పంట అంతా పరిశ్రమలకు ముడిసరుకుగా వెళ్తుంది.

**ఉదాహరణలు:** తేయాకు, కాఫీ, రబ్బరు, చెరకు, అరటి (ఏవైనా రెండు).

**15.** సిల్క్ మార్గాల (Silk Routes) ప్రాముఖ్యతను రెండు అంశాల్లో రాయండి. **[2 మార్కులు]**

(1) ఇవి ఆసియాను యూరప్, ఉత్తర ఆఫ్రికాలతో కలిపిన వాణిజ్య మార్గాలు; చైనా పట్టు, కుండలు, భారత వస్త్రాలు, సుగంధ ద్రవ్యాలు వీటి గుండా ప్రయాణించాయి.
(2) వస్తువులతో పాటు మతాలు, ఆలోచనలు కూడా ప్రయాణించాయి — బౌద్ధ, క్రైస్తవ, ఇస్లాం మత ప్రచారకులు ఈ మార్గాల గుండానే వెళ్లారు.

**16.** జోల్వెరీన్ (Zollverein) అంటే ఏమిటి? **[2 మార్కులు]**

1834 లో ప్రష్యా చొరవతో ఏర్పడిన **కస్టమ్స్ యూనియన్**. చాలా జర్మన్ రాష్ట్రాలు ఇందులో చేరాయి.
సుంకాల అవరోధాలు తొలగించింది; ముప్పైకి పైగా ఉన్న కరెన్సీలను రెండుకు తగ్గించింది. ఆర్థిక ఐక్యత జాతీయ ఐక్యతకు దారి చూపింది.

**17.** ఎన్నికల రాజకీయాల్లో కులం పాత్రకు రెండు ఉదాహరణలు ఇవ్వండి. **[2 మార్కులు]**

(1) అభ్యర్థులను ఎంపిక చేసేటప్పుడు పార్టీలు ఆ నియోజకవర్గంలోని కుల సమీకరణాలను చూస్తాయి.
(2) మద్దతు కోసం పార్టీలు, అభ్యర్థులు కుల భావాలకు విజ్ఞప్తి చేస్తారు; కొన్ని పార్టీలు కొన్ని కులాల ప్రతినిధులుగా గుర్తింపు పొందుతాయి.

**18.** సంఘటిత రంగం, అసంఘటిత రంగం మధ్య రెండు తేడాలు రాయండి. **[2 మార్కులు]**

| సంఘటిత రంగం | అసంఘటిత రంగం |
|---|---|
| ప్రభుత్వం వద్ద నమోదైన సంస్థలు; నియమాలు అమలవుతాయి | చిన్న, చెల్లాచెదురైన యూనిట్లు; చాలావరకు ప్రభుత్వ నియంత్రణ బయట |
| ఉద్యోగ భద్రత, నిర్ణీత పని గంటలు, PF, జీతంతో కూడిన సెలవు | తక్కువ జీతం, ఉద్యోగ భద్రత లేదు, సెలవులు, వైద్య సౌకర్యం లేవు |

**19.** బ్యాంకులు ప్రజల డిపాజిట్లను ఏం చేస్తాయి? **[2 మార్కులు]**

(1) డిపాజిట్లలో కొద్ది భాగాన్ని మాత్రమే (సుమారు 15%) నగదుగా ఉంచుకుంటాయి — ఖాతాదారులు డబ్బు తీసుకోవడానికి.
(2) మిగిలిన పెద్ద భాగాన్ని రుణాలుగా ఇస్తాయి. రుణగ్రహీతల నుంచి వసూలు చేసే వడ్డీ, డిపాజిటర్లకు ఇచ్చే వడ్డీ కంటే ఎక్కువ; ఆ తేడానే బ్యాంకు ఆదాయం.

**20.** బహుళజాతి సంస్థ (MNC) అంటే ఏమిటి? ఒక ఉదాహరణ ఇవ్వండి. **[2 మార్కులు]**

ఒకటి కంటే ఎక్కువ దేశాల్లో ఉత్పత్తిని సొంతం చేసుకునే లేదా నియంత్రించే సంస్థ.
**ఉదాహరణ:** ఫోర్డ్ మోటార్స్ (అమెరికా) — భారతదేశంలో కూడా కార్లు తయారు చేస్తుంది.

## విభాగం III — 8 × 4 = 32 మార్కులు

*అన్నీ రాయాలి. నాలుగు అంశాలు, వీలైతే ఉదాహరణతో.*

**21.** అడవులు, వన్యప్రాణుల సంరక్షణలో ప్రజల భాగస్వామ్యాన్ని నాలుగు ఉదాహరణలతో వివరించండి. **[4 మార్కులు]**

(1) **చిప్కో ఉద్యమం** — హిమాలయ ప్రాంతంలో చెట్లను నరకకుండా గ్రామస్తులు వాటిని కౌగిలించుకుని అడ్డుకున్నారు.
(2) **బిష్ణోయి సమాజం** — రాజస్థాన్‌లో కృష్ణజింక, చింకారా, నీల్‌గాయ్, నెమళ్లను సంప్రదాయంగా కాపాడుతున్నారు.
(3) **ఉమ్మడి అటవీ నిర్వహణ (JFM)** — 1988 లో ఒడిశాలో మొదలైంది; క్షీణించిన అడవులను స్థానిక సమాజాలు, అటవీ శాఖ కలిసి పునరుద్ధరిస్తాయి; బదులుగా అటవీ ఉత్పత్తుల్లో వాటా పొందుతాయి.
(4) **బీజ్ బచావో ఆందోళన్** — తెహ్రీ ప్రాంతంలో రసాయనాలు లేకుండా వైవిధ్యమైన పంటలు పండించవచ్చని చూపింది.
*మార్కులు: ఒక్కో ఉదాహరణకు 1.*

**22.** నేల క్రమక్షయాన్ని (soil erosion) నివారించే నాలుగు పద్ధతులు వివరించండి. **[4 మార్కులు]**

(1) **వాలు రేఖల దున్నకం (contour ploughing)** — కొండ వాలులో వాలుకు అడ్డంగా దున్నడం; నీరు వేగంగా జారదు.
(2) **మెట్ల వ్యవసాయం (terrace farming)** — వాలులపై మెట్లు కట్టి సాగు; పశ్చిమ, మధ్య హిమాలయాల్లో ఎక్కువ.
(3) **పట్టీ సాగు (strip cropping)** — పంటల మధ్య గడ్డి పట్టీలు; గాలి వేగం తగ్గుతుంది.
(4) **రక్షక మేఖలలు (shelter belts)** — చెట్ల వరుసలు నాటడం; పశ్చిమ భారతంలో ఇసుక దిబ్బలను స్థిరపరిచాయి.
*మార్కులు: ఒక్కో పద్ధతికి 1.*

**23.** ఉప్పు సత్యాగ్రహం (దండి యాత్ర) ఎందుకు, ఎలా జరిగింది? దాని ప్రాముఖ్యత ఏమిటి? **[4 మార్కులు]**

**ఎందుకు:** ధనిక, పేద అందరూ వాడే ఉప్పుపై పన్ను, ఉప్పు తయారీపై ప్రభుత్వ గుత్తాధిపత్యం బ్రిటిష్ పాలనలోని అత్యంత అణచివేత రూపమని గాంధీజీ భావించారు. 31 జనవరి 1930 న 11 డిమాండ్లతో వైస్రాయ్ ఇర్విన్‌కు లేఖ రాశారు; స్పందన రాలేదు.
**ఎలా:** 78 మంది అనుచరులతో సబర్మతి ఆశ్రమం నుంచి 240 మైళ్లకు పైగా దూరంలోని దండి వరకు 24 రోజులు నడిచారు. 6 ఏప్రిల్ 1930 న సముద్రపు నీటిని మరిగించి ఉప్పు తయారు చేసి చట్టాన్ని ఉల్లంఘించారు.
**ప్రాముఖ్యత:** ఇది శాసనోల్లంఘన ఉద్యమానికి నాంది. దేశమంతటా ప్రజలు ఉప్పు చట్టం, అటవీ చట్టాలను ఉల్లంఘించారు; విదేశీ వస్త్రాలను బహిష్కరించారు.
*మార్కులు: కారణం — 1; యాత్ర వివరాలు — 2; ప్రాముఖ్యత — 1.*

**24.** 19వ శతాబ్దంలో భారతదేశంలో ముద్రణ మహిళల జీవితాలను ఎలా ప్రభావితం చేసింది? **[4 మార్కులు]**

(1) మధ్యతరగతి ఇళ్లలో మహిళలు చదవడం పెరిగింది; ఉదారవాద భర్తలు, తండ్రులు ఇంట్లోనే చదువు చెప్పించారు, తర్వాత బాలికల పాఠశాలలకు పంపారు.
(2) మహిళల కోసం పత్రికలు వచ్చాయి; వాటిలో మహిళా విద్య, వితంతు జీవితం, వితంతు పునర్వివాహం వంటి అంశాలు చర్చకు వచ్చాయి.
(3) సంప్రదాయ కుటుంబంలో రహస్యంగా చదవడం నేర్చుకున్న రాశసుందరి దేబీ తన ఆత్మకథ "ఆమార్ జిబన్" ను 1876 లో ప్రచురించారు.
(4) తారాబాయి షిండే, పండిత రమాబాయి వంటి వారు అగ్రకుల హిందూ మహిళల, ముఖ్యంగా వితంతువుల దుర్భర స్థితిపై ఆవేదనతో రాశారు.
*మార్కులు: ఒక్కో అంశానికి 1.*

**25.** అధికార పంపిణీ ఎందుకు కావాలి? సమర్థనాత్మక (prudential), నైతిక (moral) కారణాలు వివరించండి. **[4 మార్కులు]**

> **సమర్థనాత్మక కారణాలు:** (1) సామాజిక సమూహాల మధ్య ఘర్షణ అవకాశం తగ్గుతుంది. (2) ఘర్షణలు తరచూ హింసకు, రాజకీయ అస్థిరతకు దారితీస్తాయి; అధికారం పంచుకోవడం రాజకీయ స్థిరత్వాన్ని ఇస్తుంది.
> **నైతిక కారణాలు:** (1) అధికార పంపిణీ ప్రజాస్వామ్య స్ఫూర్తి; పాలన ప్రభావం పడే ప్రజలకు ఎలా పాలించాలో చెప్పే హక్కు ఉంటుంది. (2) అలా భాగస్వామ్యం ఉన్న ప్రభుత్వానికే నిజమైన చట్టబద్ధత.
> *మార్కులు: ఒక్కో కారణానికి 1.*

**26.** ఎన్నికల సంఘం ఒక పార్టీని జాతీయ పార్టీగా, రాష్ట్ర పార్టీగా గుర్తించడానికి పెట్టే షరతులు రాయండి. **[4 మార్కులు]**

> **రాష్ట్ర పార్టీ:** రాష్ట్ర శాసనసభ ఎన్నికల్లో మొత్తం ఓట్లలో కనీసం 6% పొంది, కనీసం 2 స్థానాలు గెలిచిన పార్టీ.
> **జాతీయ పార్టీ:** లోక్‌సభ ఎన్నికల్లో గానీ, నాలుగు రాష్ట్రాల శాసనసభ ఎన్నికల్లో గానీ మొత్తం ఓట్లలో కనీసం 6% పొంది, లోక్‌సభలో కనీసం 4 స్థానాలు గెలిచిన పార్టీ.
> గుర్తింపు పొందిన పార్టీలకు ప్రత్యేక ఎన్నికల గుర్తు, కొన్ని సౌకర్యాలు లభిస్తాయి.
> *మార్కులు: రాష్ట్ర పార్టీ షరతులు — 2; జాతీయ పార్టీ షరతులు — 2. (ఈ షరతులు పాఠ్యపుస్తకంలో ఇచ్చినవి.)*

**27.** ఒక దేశ అభివృద్ధిని కొలవడానికి తలసరి ఆదాయం ఒక్కటే సరిపోదు. ఎందుకు? మానవాభివృద్ధి సూచిక (HDI) ఏ అంశాలను చూస్తుంది? **[4 మార్కులు]**

> **తలసరి ఆదాయం ఎందుకు సరిపోదు:** (1) ఇది సగటు మాత్రమే; ధనిక, పేదల మధ్య అసమానతను దాచేస్తుంది. (2) ఆరోగ్యం, విద్య, భద్రత, పరిశుభ్రమైన పర్యావరణం వంటి వాటిని డబ్బుతో కొనలేం; అవి ప్రజా సౌకర్యాలపై ఆధారపడతాయి. ఉదాహరణకు, తలసరి ఆదాయం ఎక్కువ ఉన్న రాష్ట్రం కంటే తక్కువ ఉన్న కేరళలో శిశు మరణాల రేటు తక్కువ.
> **HDI చూసే అంశాలు:** ఆయుర్దాయం (ఆరోగ్యం), విద్యా స్థాయి, తలసరి ఆదాయం.
> *మార్కులు: కారణాలు — 2; HDI అంశాలు — 2.*

ఈ ప్రశ్న అర్థశాస్త్రం అధ్యాయం 1 నుంచి. ఆ పాఠం చివరి 13 exercise ప్రశ్నలకూ పుస్తకంలోని పట్టికలతో తెలుగు జవాబులు **AP 10th Class Economics Chapter 1 Development Question Answer** పేజీలో ఉన్నాయి.

**28.** రుణాల్లో ఫార్మల్ (సంఘటిత), ఇన్‌ఫార్మల్ (అసంఘటిత) వనరుల మధ్య తేడాలు రాయండి. పేదలకు ఫార్మల్ రుణాలు ఎక్కువగా అందాల్సిన అవసరం ఏమిటి? **[4 మార్కులు]**

> **తేడాలు:**
> (1) ఫార్మల్ రుణాలు బ్యాంకులు, సహకార సంఘాలు ఇస్తాయి; ఇన్‌ఫార్మల్ రుణాలు వడ్డీ వ్యాపారులు, వర్తకులు, యజమానులు, బంధుమిత్రులు ఇస్తారు.
> (2) ఫార్మల్ రుణాలను రిజర్వ్ బ్యాంక్ ఆఫ్ ఇండియా పర్యవేక్షిస్తుంది; ఇన్‌ఫార్మల్ రుణదాతలపై ఏ సంస్థ పర్యవేక్షణా లేదు.
> (3) ఫార్మల్ రుణాలకు వడ్డీ తక్కువ; ఇన్‌ఫార్మల్ రుణాలకు వడ్డీ చాలా ఎక్కువ — తీర్చలేక అప్పుల ఊబిలో చిక్కుకుంటారు.
> (4) ఫార్మల్ రుణానికి హామీ (collateral), పత్రాలు కావాలి; ఇన్‌ఫార్మల్ రుణదాతలు రుణగ్రహీతను వ్యక్తిగతంగా తెలిసి ఉండటంతో హామీ లేకుండానే ఇస్తారు.
> **అవసరం:** తక్కువ వడ్డీకి రుణం దొరికితే రైతులు, చిన్న వ్యాపారులు, చిన్న పరిశ్రమలు ఎక్కువ ఆదాయం పొందుతారు; దేశాభివృద్ధికి అది తోడ్పడుతుంది. అందుకే బ్యాంకులు, సహకార సంఘాలు ముఖ్యంగా గ్రామాల్లో రుణాలు పెంచాలి;

స్వయం సహాయక బృందాలు (SHGs) హామీ లేకుండానే పేద మహిళలకు రుణాలు అందేలా చేస్తాయి.
*మార్కులు: తేడాలు — 2 (ఒక్కోదానికి ½); అవసరం — 2.*

## విభాగం IV — 5 × 8 = 40 మార్కులు

*ప్రతి ప్రశ్నలో A లేదా B ఒకటే. 33వ ప్రశ్నలో భారతదేశ పటం, ప్రపంచ పటం రెండూ రాయాలి; ఒక్కో పటంలో రెండు జాబితాల్లో ఒకటి ఎంచుకోవాలి.*

**29. A)** సాంప్రదాయ, సాంప్రదాయేతర శక్తి వనరులను పోల్చి, భారతదేశంలో సాంప్రదాయేతర శక్తి వనరుల అవసరాన్ని ఉదాహరణలతో వివరించండి.

**లేదా**

**B)** వరి, గోధుమ పంటలకు కావాల్సిన భౌగోళిక పరిస్థితులు, అవి ఎక్కువగా పండే ప్రాంతాలను పోల్చి రాయండి. **[8 మార్కులు]**

**A)**

| సాంప్రదాయ వనరులు | సాంప్రదాయేతర వనరులు |
|---|---|
| బొగ్గు, పెట్రోలియం, సహజ వాయువు, విద్యుత్, కట్టెలు, పేడ పిడకలు | సౌర, పవన, అలల, భూతాప, జీవవాయువు, అణుశక్తి |
| శిలాజ ఇంధనాలు చాలావరకు పునరుత్పాదకం కావు | చాలావరకు పునరుత్పాదకం |
| వాడకంతో కాలుష్యం ఎక్కువ | కాలుష్యం చాలా తక్కువ |

**ఎందుకు అవసరం:** శక్తి వినియోగం వేగంగా పెరుగుతోంది; శిలాజ ఇంధనాల నిల్వలు తగ్గుతున్నాయి, ధరలు పెరుగుతున్నాయి, దిగుమతులపై ఆధారపడాల్సి వస్తోంది; పర్యావరణ కాలుష్యం పెరుగుతోంది.
**ఉదాహరణలు:** భారతదేశం ఉష్ణమండల దేశం, సౌరశక్తికి అవకాశాలు ఎక్కువ. తమిళనాడులో పవన విద్యుత్ కేంద్రాలు ఎక్కువ. హిమాచల్ ప్రదేశ్‌లోని పార్వతి లోయ, లడఖ్‌లోని పుగా లోయలో భూతాప శక్తి ప్రయోగాత్మక ప్రాజెక్టులు ఉన్నాయి. గ్రామాల్లో పేడ, వ్యర్థాలతో జీవవాయువు (గోబర్ గ్యాస్) ప్లాంట్లు ఇంధనంతో పాటు ఎరువునూ ఇస్తాయి.
*మార్కులు: పోలిక — 3; అవసరం — 2; ఉదాహరణలు — 3.*

**B)**

| అంశం | వరి | గోధుమ |
|---|---|---|
| పంట కాలం | ఖరీఫ్ | రబీ |
| ఉష్ణోగ్రత | 25°C కంటే ఎక్కువ, తేమ ఎక్కువ | చల్లని పెరుగుదల కాలం, పంట పండే సమయంలో ప్రకాశవంతమైన ఎండ |
| వర్షపాతం | 100 సెం.మీ. కంటే ఎక్కువ; తక్కువ ఉన్న చోట నీటిపారుదలతో | 50 – 75 సెం.మీ., పెరుగుదల కాలమంతా సమంగా |
| ప్రధాన ప్రాంతాలు | ఉత్తర, ఈశాన్య మైదానాలు, తీర ప్రాంతాలు, డెల్టాలు; కాలువలు, బోర్ల సాయంతో పంజాబ్, హర్యానా | వాయవ్యంలోని గంగా–సట్లెజ్ మైదానాలు, దక్కన్‌లోని నల్లరేగడి ప్రాంతం; పంజాబ్, హర్యానా, ఉత్తర ప్రదేశ్, మధ్యప్రదేశ్ |

వరి దేశంలో ప్రధాన ఆహార పంట; గోధుమ ఉత్తర, వాయవ్య భారతంలో ప్రధాన ఆహారం.
*మార్కులు: ప్రతి వరుసకు 2.*

**30. A)** ఇటలీ ఏకీకరణలో మాజినీ, కవూర్, గారిబాల్డి పాత్రలను వివరించండి.

**లేదా**

**B)** 19వ శతాబ్దంలో ప్రపంచ ఆర్థిక వ్యవస్థ రూపుదిద్దుకోవడంలో మూడు రకాల ప్రవాహాలు (flows), సాంకేతిక మార్పుల పాత్రను వివరించండి. **[8 మార్కులు]**

**A) నేపథ్యం:** 19వ శతాబ్దం మధ్యలో ఇటలీ ఏడు రాష్ట్రాలుగా చీలి ఉంది; సార్డీనియా–పీడ్‌మాంట్ మాత్రమే ఇటాలియన్ రాజవంశం పాలనలో ఉంది.
**మాజినీ:** ఏకీకృత ఇటాలియన్ గణతంత్రం కోసం పనిచేశారు; "యంగ్ ఇటలీ" అనే రహస్య సంఘాన్ని ఏర్పాటు చేశారు. 1831, 1848 తిరుగుబాట్లు విఫలమైనా ఆయన ఆలోచనలు యువతను కదిలించాయి.
**కవూర్:** సార్డీనియా–పీడ్‌మాంట్ ముఖ్యమంత్రి. విప్లవకారుడు కాదు, దౌత్యవేత్త. ఫ్రాన్స్‌తో దౌత్య ఒప్పందం చేసుకుని 1859 లో ఆస్ట్రియా సేనలను ఓడించారు.
**గారిబాల్డి:** 1860 లో "రెడ్ షర్ట్స్" అనే సాయుధ స్వచ్ఛంద దళంతో దక్షిణ ఇటలీ, రెండు సిసిలీల రాజ్యంలోకి ప్రవేశించి స్థానిక రైతుల మద్దతుతో స్పానిష్ పాలకులను తరిమేశారు.
**ఫలితం:** 1861 లో విక్టర్ ఇమ్మాన్యుయేల్ II ఏకీకృత ఇటలీకి రాజుగా ప్రకటించబడ్డారు.
*మార్కులు: నేపథ్యం — 1; ముగ్గురి పాత్ర — 2 + 2 + 2; ఫలితం — 1.***B) మూడు ప్రవాహాలు:**
(1) **వాణిజ్యం** — ప్రధానంగా వస్త్రాలు, గోధుమ వంటి వస్తువుల రవాణా. బ్రిటన్‌లో "కార్న్ లాస్" రద్దయ్యాక చౌకైన ఆహార ధాన్యాలు దిగుమతి అయ్యాయి; అమెరికా, రష్యా, ఆస్ట్రేలియాల్లో కొత్త భూములు సాగులోకి వచ్చాయి.
(2) **శ్రమ** — పని కోసం ప్రజల వలస; 19వ శతాబ్దంలో యూరప్ నుంచి లక్షలాది మంది అమెరికా, ఆస్ట్రేలియాలకు వెళ్లారు.
(3) **పెట్టుబడి** — దూర ప్రాంతాల్లో స్వల్ప, దీర్ఘకాలిక పెట్టుబడులు; ఉదాహరణకు లండన్ బ్యాంకర్లు ఇతర దేశాల్లో రైల్వేలకు, ఓడరేవులకు నిధులు ఇచ్చారు.
**సాంకేతిక మార్పులు:** రైల్వేలు, ఆవిరి ఓడలు, టెలిగ్రాఫ్ దూరాలను తగ్గించాయి. శీతలీకరణ ఓడలు (refrigerated ships) వచ్చాక మాంసం వంటి పాడయ్యే వస్తువులను దూర దేశాలకు పంపగలిగారు; యూరప్‌లో మాంసం ధర తగ్గింది.
*మార్కులు: మూడు ప్రవాహాలు — 2 + 2 + 2; సాంకేతికత — 2.*

**31. A)** ప్రభుత్వ రంగం, ప్రైవేటు రంగం మధ్య తేడాలు రాసి, ఆర్థిక వ్యవస్థలో ప్రభుత్వ రంగం ఎందుకు అవసరమో వివరించండి.

**లేదా**

**B)** ప్రపంచీకరణ భారతదేశంపై చూపిన అనుకూల, ప్రతికూల ప్రభావాలను విశ్లేషించండి. **[8 మార్కులు]**

**A)**

| ప్రభుత్వ రంగం | ప్రైవేటు రంగం |
|---|---|
| ఆస్తులు ప్రభుత్వానివి; సేవలు ప్రభుత్వమే అందిస్తుంది. ఉదా: రైల్వేలు, తపాలా | ఆస్తులు, సేవల యాజమాన్యం వ్యక్తులు లేదా కంపెనీలది. ఉదా: టాటా ఐరన్ అండ్ స్టీల్, రిలయన్స్ ఇండస్ట్రీస్ |
| ప్రధాన లక్ష్యం ప్రజా సంక్షేమం | ప్రధాన లక్ష్యం లాభం |

**ప్రభుత్వ రంగం ఎందుకు అవసరం:**
(1) రోడ్లు, వంతెనలు, రైల్వేలు, ఓడరేవులు, విద్యుత్, ఆనకట్టల వంటి వాటికి భారీ పెట్టుబడి కావాలి; ప్రైవేటు సంస్థలు ముందుకు రావు.
(2) కొన్ని సేవలను తక్కువ ధరకు అందించాలి — ఉదా. చిన్న పరిశ్రమలకు విద్యుత్; నష్టాన్ని ప్రభుత్వమే భరిస్తుంది.
(3) రైతుల నుంచి గోధుమ, బియ్యాన్ని న్యాయమైన ధరకు కొని, రేషన్ దుకాణాల ద్వారా తక్కువ ధరకు అమ్ముతుంది (FCI).
(4) అందరికీ ఆరోగ్యం, విద్య అందించడం ప్రభుత్వ బాధ్యత.
*మార్కులు: తేడాలు — 3; అవసరం — 5.*

**B) అనుకూల ప్రభావాలు:**
(1) వినియోగదారులకు, ముఖ్యంగా పట్టణ సంపన్నులకు, ఎక్కువ ఎంపిక, మంచి నాణ్యత, తక్కువ ధరలు.
(2) బహుళజాతి సంస్థల పెట్టుబడులు పెరిగి సెల్‌ఫోన్లు, వాహనాలు, ఎలక్ట్రానిక్స్ వంటి పరిశ్రమల్లో కొత్త ఉద్యోగాలు.
(3) టాటా మోటార్స్, ఇన్ఫోసిస్ వంటి కొన్ని భారతీయ కంపెనీలు స్వయంగా బహుళజాతి సంస్థలుగా ఎదిగాయి.
(4) IT వంటి సేవల రంగంలో కొత్త అవకాశాలు.
**ప్రతికూల ప్రభావాలు:**
(1) పెరిగిన పోటీకి చిన్న ఉత్పత్తిదారులు తట్టుకోలేకపోయారు — బ్యాటరీలు, కెపాసిటర్లు, ప్లాస్టిక్, బొమ్మలు, టైర్లు, పాల ఉత్పత్తులు, వంటనూనెల వంటి రంగాల్లో చాలా యూనిట్లు మూతపడ్డాయి.
(2) కార్మికులకు "సౌలభ్యమైన" ఉపాధి పేరుతో ఉద్యోగ భద్రత తగ్గింది; తాత్కాలిక ఉద్యోగాలు పెరిగాయి.
**ముగింపు:** ప్రపంచీకరణ ప్రయోజనాలు అందరికీ సమానంగా అందలేదు; న్యాయమైన ప్రపంచీకరణ కోసం ప్రభుత్వ విధానాలు కావాలి.
*మార్కులు: అనుకూలం — 4; ప్రతికూలం — 3; ముగింపు — 1.*

**32. A)** భారతదేశంలో అధికార వికేంద్రీకరణ కోసం 1992 లో చేసిన రాజ్యాంగ సవరణల ముఖ్యాంశాలను వివరించండి.

**లేదా**

**B)** మత తత్వం (communalism) రాజకీయాల్లో ఏ ఏ రూపాల్లో కనిపిస్తుంది? దాని ప్రమాదాలను వివరించండి. **[8 మార్కులు]**

**A) నేపథ్యం:** కేంద్ర, రాష్ట్ర ప్రభుత్వాల నుంచి అధికారాన్ని స్థానిక ప్రభుత్వాలకు ఇవ్వడమే వికేంద్రీకరణ. మూడో అంచె ప్రభుత్వాన్ని మరింత శక్తిమంతం చేసేందుకు 1992 లో రాజ్యాంగాన్ని సవరించారు.
**ముఖ్యాంశాలు:**
(1) స్థానిక సంస్థలకు క్రమం తప్పకుండా ఎన్నికలు నిర్వహించడం రాజ్యాంగ విధి.
(2) ఎన్నికైన స్థానిక సంస్థల్లో, వాటి అధిపతుల పదవుల్లో షెడ్యూల్డ్ కులాలు, షెడ్యూల్డ్ తెగలు, వెనుకబడిన తరగతులకు స్థానాలు రిజర్వ్.
(3) కనీసం మూడింట ఒక వంతు స్థానాలు మహిళలకు రిజర్వ్.
(4) ప్రతి రాష్ట్రంలో పంచాయతీ, మునిసిపల్ ఎన్నికల నిర్వహణకు రాష్ట్ర ఎన్నికల సంఘం.
(5) రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలు కొన్ని అధికారాలను, ఆదాయాన్ని స్థానిక సంస్థలతో పంచుకోవాలి.
**స్వరూపం:** గ్రామాల్లో గ్రామ పంచాయతీ, మండల/బ్లాక్ స్థాయిలో పంచాయతీ సమితి, జిల్లా స్థాయిలో జిల్లా పరిషత్; పట్టణాల్లో మునిసిపాలిటీలు, నగరాల్లో మునిసిపల్ కార్పొరేషన్లు.
*మార్కులు: నేపథ్యం — 1; ముఖ్యాంశాలు — 5; స్వరూపం — 2.***B) మత తత్వం రూపాలు:**
(1) **రోజువారీ నమ్మకాల్లో** — ఇతర మతాల వారిపై మూస అభిప్రాయాలు, తమ మతమే గొప్పదనే భావన.
(2) **ఆధిపత్య ధోరణి** — మెజారిటీ మతస్తులు ఆధిపత్యం కోరడం; మైనారిటీలు వేరే రాజకీయ విభాగం కోరడం.
(3) **రాజకీయ సమీకరణ** — మత చిహ్నాలు, మత నాయకులు, భావోద్వేగ విజ్ఞప్తులతో ఓటర్లను ఒకే మతం ఆధారంగా కూడగట్టడం.
(4) **మత హింస** — అత్యంత భయంకరమైన రూపం; దేశ విభజన సమయంలో జరిగిన మత కలహాలు దీనికి

ఉదాహరణ.
**ప్రమాదాలు:** సమాజంలో విభజన, అపనమ్మకం; మైనారిటీల హక్కులకు ముప్పు; ప్రజాస్వామ్యం, దేశ ఐక్యత బలహీనపడటం. అందుకే రాజ్యాంగం భారతదేశాన్ని లౌకిక రాజ్యంగా రూపొందించింది.
*మార్కులు: నాలుగు రూపాలు — 6; ప్రమాదాలు — 2.*

**33. A) భారతదేశ పటంలో గుర్తించండి** (4 మార్కులు):
(1) థార్ ఎడారి (2) నర్మదా నది (3) కాండ్లా ఓడరేవు (4) ఛోటా నాగపూర్ పీఠభూమి
**లేదా**
(5) పంజాబ్ (6) గోదావరి నది (7) ఆరావళి పర్వతాలు (8) కోల్‌కతా

**B) ప్రపంచ పటంలో గుర్తించండి** (4 మార్కులు):
(1) ఇటలీ (2) జర్మనీ (3) మధ్యధరా సముద్రం (4) బెల్జియం
**లేదా**
(5) శ్రీలంక (6) అమెరికా (USA) (7) నల్ల సముద్రం (8) నైజీరియా **[8 మార్కులు]**

**పటంలో ఎక్కడ వెతకాలి:**
**A)** (1) **థార్ ఎడారి** — వాయవ్య భారతం, పశ్చిమ రాజస్థాన్, పాకిస్తాన్ సరిహద్దు వెంట. (2) **నర్మదా** — మధ్యప్రదేశ్‌లోని అమర్‌కంటక్ వద్ద పుట్టి, వింధ్య–సాత్పురా పర్వతాల మధ్య పశ్చిమంగా ప్రవహించి గుజరాత్ వద్ద అరేబియా సముద్రంలో (ఖంభాత్ సింధుశాఖ) కలుస్తుంది. (3) **కాండ్లా** — గుజరాత్, కచ్ సింధుశాఖ తీరం. (4) **ఛోటా నాగపూర్ పీఠభూమి** — ప్రధానంగా ఝార్ఖండ్; ఒడిశా, ఛత్తీస్‌గఢ్, పశ్చిమ బెంగాల్ భాగాలు.
(5) **పంజాబ్** — వాయవ్యం, పాకిస్తాన్ సరిహద్దు; హర్యానా, హిమాచల్ ప్రదేశ్, రాజస్థాన్ పొరుగు. (6) **గోదావరి** — మహారాష్ట్రలోని నాసిక్ వద్ద పుట్టి తూర్పుగా ప్రవహించి ఆంధ్రప్రదేశ్ వద్ద బంగాళాఖాతంలో కలుస్తుంది. (7) **ఆరావళి** — గుజరాత్ నుంచి ఢిల్లీ వరకు రాజస్థాన్ గుండా నైరుతి–ఈశాన్య దిశలో. (8) **కోల్‌కతా** — పశ్చిమ బెంగాల్, హుగ్లీ నది ఒడ్డు.**B)** (1) **ఇటలీ** — దక్షిణ యూరప్, మధ్యధరా సముద్రంలోకి చొచ్చుకొచ్చిన బూటు ఆకారపు ద్వీపకల్పం. (2) **జర్మనీ** — మధ్య యూరప్; పశ్చిమాన ఫ్రాన్స్, తూర్పున పోలాండ్, దక్షిణాన ఆస్ట్రియా, స్విట్జర్లాండ్. (3) **మధ్యధరా సముద్రం** — దక్షిణ యూరప్, ఉత్తర ఆఫ్రికా, పశ్చిమ ఆసియాల మధ్య. (4) **బెల్జియం** — వాయవ్య యూరప్; ఫ్రాన్స్, నెదర్లాండ్స్, జర్మనీ, లక్సెంబర్గ్ మధ్య, ఉత్తర సముద్ర తీరం.
(5) **శ్రీలంక** — భారతదేశానికి దక్షిణంగా, పాక్ జలసంధికి అవతల ద్వీపం. (6) **అమెరికా** — ఉత్తర అమెరికా ఖండం; ఉత్తరాన కెనడా, దక్షిణాన మెక్సికో. (7) **నల్ల సముద్రం** — ఆగ్నేయ యూరప్, టర్కీల మధ్య; ఉత్తరాన ఉక్రెయిన్. (8) **నైజీరియా** — పశ్చిమ ఆఫ్రికా, గినియా సింధుశాఖ తీరం.
*మార్కులు: ప్రతి సరైన గుర్తింపుకు 1 — భారతదేశ పటం 4, ప్రపంచ పటం 4. పేరును పటంలోనే స్పష్టంగా రాయాలి.*

---